

ReSAM HARRIS este autorul bestsellerurilor *The End of Faith* și *The Moral Landscape*. Cărțile sale au fost traduse în peste 20 de limbi. Articolele lui au apărut în *The New York Times*, *Los Angeles Times*, *The Times*, *Boston Globe*, *The Atlantic*, *Newsweek*, *Annals of Neurology* etc. În cărțile și în conferințele sale acoperă o plajă largă de discipline, de la neuroștiințe până la filozofie, religie și tehnici de meditație, abordând subiecte precum violența umană și rațiunea. În general, discursul pe care îl propune se concentrează pe modul în care o înțelegere aprofundată a sinelui și a lumii înconjurătoare ne schimbă concepțiile despre viață. Ideile promovate de el au fost dezbătute în publicații precum *Scientific American*, *Nature*, *Rolling Stone*, *Time*.

Sam Harris este cofondator și CEO al Project Reason, o fundație nonprofit care are ca obiective răspândirea cunoașterii științifice și susținerea valorilor sănătoase în societate. Este licențiat în filozofie la Universitatea Stanford și are un doctorat în neuroștiințe la Universitatea din California, Los Angeles. A practicat meditația mai bine de 30 de ani, studiind atât cu mentori din Tibet, India și Myanmar, cât și cu profesori occidentali. Pentru cei care își doresc să învețe să mediteze ținând cont de noile descoperiri științifice, a creat *Waking Up Course*, precum și *Making Sense Podcast*, care a fost inclus de Apple în topul „iTunes Best” și a primit un Premiu Webby pentru cel mai bun podcast din domeniul științei și educației.

Site-ul său oficial este www.samharris.org.

De același autor, la Curtea Veche Publishing: *Liber-arbitru* (2019).

Sam Harris

Scrisoare cătref o națiune creștină

Cuvânt înainte de
RICHARD DAWKINS

Traducere din engleză de
IUSTINA COJOCARU

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE

de Richard Dawkins 9

Notă către cititor 13

SCRISOARE către o națiune creștină 19

Înțelepciunea Bibliei 24

Adevărata moralitate 36

Să faci bine în numele lui Dumnezeu 43

Sunt ateii răi? 48

Cine a pus binele în „Cartea cea Bună“? 54

Bunătatea lui Dumnezeu 57

Puterea profetiei 62

Conflictul dintre știință și religie 66

Realitatea vieții 70

Religie, violență și viitorul civilizației 78

Concluzie 84

Zece cărți pe care le recomand 89

Note 91

SCRISOARE
cătrec o națiune creștină

Crezi că Biblia este cuvântul Domnului, că Iisus este Fiul lui Dumnezeu și că doar cei care cred în Iisus își vor găsi mântuirea după moarte. În calitate de creștin, crezi toate acestea nu doar fiindcă te fac să te simți bine, ci fiindcă ești convins că sunt adevărate. Înainte să evidențiez câteva probleme legate de aceste credințe, aș dori să subliniez faptul că există numeroase idei cu care tu și eu suntem de acord. Suntem de acord, de exemplu, cu faptul că dacă unul dintre noi are dreptate, celălalt se înșală. Biblia fie este cuvântul lui Dumnezeu, fie nu este. Iisus fie oferă umanității singura cale adevărată spre mântuire (Ioan 14:6), fie nu o face. Suntem de acord cu faptul că a fi un bun creștin înseamnă să crezi că toate celelalte credințe sunt greșite, și asta în adâncul sufletului tău. Dacă, să zicem, creștinismul este religia corectă, iar eu persist în necredința mea, ar trebui să mă aștept să îndur chinurile Iadului. Mai rău de atât, i-am convins pe alți semeni și pe mulți apropiați de-ai mei să respingă ideea în sine de Dumnezeu. Și ei vor arde în „focul cel veșnic“ (Matei 25:41). Dacă doctrina fundamentală a creștinismului este corectă, înseamnă că mi-am irosit viața în cel mai rău mod cu putință. Recunosc asta fără să crâcnesc. Faptul că respingerea în mod public și fără întrerupere a

creștinismului nu mă îngrijorează câtuși de puțin ar trebui să-ți dea de înțeles că motivele pentru care ești creștin sunt îndoielnice.

Desigur, unii creștini nu sunt de acord cu niciunul dintre noi. Sunt creștini care consideră că alte credințe sunt căi de mântuire la fel de valabile. Sunt creștini care nu se tem deloc de Iad și care nu cred în învierea fizică a lui Iisus. Acești creștini se descriu de multe ori pe ei înșiși drept „religioși liberali“ sau „religioși moderați“. Din punctul lor de vedere, tu și eu am înțeles greșit ce înseamnă a fi credincios. Există, suntem convingși de asta, un spațiu vast și fascinant între ateism și fundamentalismul religios, pe care l-au explorat discret generații de gânditori creștini. Conform credincioșilor liberali și moderați, credința se referă la misterul și sensul vieții, la sentimentul de comuniune și la iubire. Oamenii țin religia din materialul bogat al existențelor lor, nu doar din credințe.

Cu o altă ocazie am scris despre problemele pe care le observ în legătură cu liberalismul religios și moderația religioasă. Aici, trebuie doar să observăm că problema este mai simplă și totodată mai urgentă decât admit liberalii și moderații în general. Biblia este fie doar o carte obișnuită, scrisă de muritori, fie nu este. Hristos era sau nu era de natură divină. Dacă Biblia este o carte obișnuită, iar Hristos a fost un om obișnuit, atunci doctrina fundamentală a creștinismului este falsă. Dacă Biblia este o carte obișnuită, iar Hristos a fost un om obișnuit, atunci istoria teologiei creștine este povestea unor cărturari care au interpretat o iluzie colectivă. Dacă dogmele fundamentale ale creștinismului sunt adevărate, atunci îi așteaptă niște surprize destul de sinistre pe necredincioșii

ca mine. Înțelegeți cum stă treaba. Cel puțin jumătate din populația americană înțelege. Așadar, hai să fim cinstiți cu noi înșine: la timpul convenit, o tabără va câștiga în această dispută, iar cealaltă va pierde.

...

Gândește-te la următorul aspect: oricare musulman fervent are aceleași motive pentru a fi musulman pe care le ai tu pentru a fi creștin. Și cu toate acestea, nu-i consideri motivele ca fiind întemeiate. Coranul spune în mod repetat că el este cuvântul desăvârșit al creatorului universului. Musulmanii cred în acest lucru cu aceeași putere cu care tu crezi ce zice Biblia despre ea însăși. O bogată literatură care descrie viața lui Mahomed dovedește din perspectiva islamului că el a fost cel mai recent profet al lui Dumnezeu. De asemenea, Mahomed își asigura adeptii că Iisus *nu* era de sorginte divină (Coran 5:71–75; 19:30–38) și că oricine crede altfel își va petrece veșnicia în Iad. Musulmanii sunt siguri că părerea lui Mahomed referitoare la acest subiect, precum și la toate celelalte, este infailibilă.

De ce nu te bate gândul să te convertești la islam? Poți dovedi că Allah nu este unicul, adevăratul Dumnezeu? Poți dovedi că Arhanghelul Gabriel nu l-a vizitat pe Mahomed în peștera sa? Cu siguranță, nu. Dar nu trebuie să dovedești nimic din aceste lucruri pentru a respinge credința musulmanilor ca fiind absurdă. E treaba lor să demonstreze că ceea ce cred ei despre Dumnezeu și Mahomed e valid. N-au făcut-o. Pentru că nu pot să facă acest lucru. Musulmanii pur și simplu nu emit supoziții care să poată fi verificate. Acest aspect este cât

se poate de evident pentru oricine nu și-a inoculat singur dogma islamului.

Adevărul este că știi exact ce înseamnă să fii un ateu care respectă credința musulmanilor. Nu este evident faptul că musulmanii se păcălesc pe ei înșiși? Nu este evident faptul că oricine crede că al lor Coran este cuvântul desăvârșit al creatorului universului nu a citit cartea respectivă cu un spirit critic? Nu este evident faptul că doctrina islamului reprezintă o barieră aproape perfectă în calea cercetării oneste? Da, aceste lucruri sunt evidente. Înțelegi că modul în care percepi islamul este exact modul în care musulmanii fervenți percep creștinismul. Și că este modul în care eu percep toate religiile.

Înțelepciunea Bibliei

Creștinismul, crezi tu, este un izvor fără seamăn de bună-tate umană. Crezi că Iisus îi învăța pe oameni să cultive calități precum iubirea, compasiunea și altruismul mai bine decât oricare alt învățător care a trăit vreodată. Crezi că Biblia este cea mai profundă carte scrisă vreodată, iar conținutul său a supraviețuit atât de bine timpului, încât cu siguranță a fost inspirată de divinitate. Toate aceste credințe sunt false.

Întrebările referitoare la moralitate sunt întrebări despre fericire și suferință. Motiv pentru care tu și eu nu avem obligații morale față de pietre. În măsura în care acțiunile noastre pot să influențeze experiența altor ființe vii în mod pozitiv sau negativ, întrebările referitoare la moralitate au utilitate. Ideea că Biblia ar fi un ghid perfect al moralității este, pur și simplu, șocantă, având în vedere

conținutul ei. După cum se știe, sfatul lui Dumnezeu pentru părinți este cât se poate de direct: ori de câte ori copiii întrec măsura, ar trebui să-i altoim cu bățul (Pilde 13:24, 20:30 și 23:13–14). Dacă sunt obraznici și ne răspund, ar trebui să-i ucidem (Exodul 21:15, Leviticul, 20:9, Deuteronomul 21:18–21, Marcu 7:9–13 și Matei 15:4–9). Iarăși, trebuie să aruncăm cu pietre în oameni până îi ucidem dacă se fac vinovați de erezie, adulter, homosexualitate, dacă lucrează în ziua de sâmbătă, venerază chip cioplit, practică vrăjitoria și comit o mare diversitate de alte presupuse infracțiuni. Iată doar un singur exemplu de eternă înțelepciune din partea lui Dumnezeu:

De te va îndemna în taină fratele tău, fiul tău, sau fiul mamei tale, sau fiul tău, sau fiica ta, sau femeia de la sânul tău, sau prietenul tău care este pentru tine ca sufletul tău, zicând: Haidem să slujim altor dumnezei, pe care tu și părinții tăi nu i-ați știut, Dumnezeilor acelor popoare, care locuiesc împrejurul tău, aproape sau departe de tine, de la un capăt până la celălalt al pământului, să nu te învoiești cu ei, nici să-i ascuți; să nu-i cruțe ochii tăi, să nu-ți fie milă de ei, nici să-i ascunzi; ci ucide-i; mâna ta să fie înaintea tuturor asupra lor, ca să-iucidă, și apoi să urmeze mâinile a tot poporul. Să-i ucizi cu pietre până la moarte, că au încercat să te abată de la Domnul Dumnezeuul tău, Care te-a scos din pământul Egiptului și din casa robiei. [...] De vei auzi de vreuna din cetățile tale, pe care Domnul Dumnezeuul tău și le dă ca să locuiești, că s-au ivit în ea oameni necredincioși dintre ai tăi și au smințit pe locuitorii cetății lor, zicând: Haidem să slujim altor dumnezei, pe care voi nu i-ați știut, caută, cercetează și

întreabă bine, și de va fi adevărat că s-a întâmplat urâciunea aceasta în mijlocul tău, să lovești pe locuitorii acelei cetăți cu ascuțișul sabiei, s-o dai blestemului pe ea și tot ce este în ea și dobitoacele ei să le treci prin ascuțișul sabiei.

Deuteronomul 13:6, 8–15

Numeroși creștini cred că Iisus a renunțat la tot acest barbarism în cei mai clari termeni imaginabili și a predicat o doctrină a iubirii pure și a toleranței. Nu a făcut asta. În realitate, în mai multe locuri din Noul Testament putem citi că Iisus a aprobat în întregime legea Vechiului Testament.

Căci adevăr zic vouă: Înainte de a trece cerul și pământul, o iotă sau o cirtă din Lege nu va trece, până ce se vor face toate. Deci, cel ce va strica una din aceste porunci, foarte mici, și va învăța așa pe oameni, foarte mic se va chema în împărăția cerurilor; iar cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în împărăția cerurilor. Căci zic vouă: Că de nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în împărăția cerurilor.

Matei 5:18–20

Apostolii reiau în mod regulat această temă (vezi II Timotei 3:16–17). E adevărat, desigur, că Iisus a spus unele lucruri profunde despre iubire, milostenie și iertare. Regula de Aur este, de fapt, o desăvârșită normă de conduită morală. Dar numeroși învățători au oferit aceleași povești cu câteva secole înaintea lui Iisus (Zoroastru, Buddha, Confucius,

Epictet...) și numeroase texte sacre dezbat importanța iubirii ce transcende sinele în mod mai explicit decât o face Biblia, fără să fie presărate de respingătoarele osanale închinete violenței pe care le descoperim pe parcursul Vechiului și Noului Testament. Dacă îți închipui că dogma creștină este expresia cea mai directă și mai pură a iubirii și a compasiunii care s-a văzut vreodată, înseamnă că nu știi prea multe despre celelalte religii ale lumii.

Să luăm, de exemplu, jainismul. Jainiștii predică o doctrină a nonviolentei absolute. Deși cred într-o mulțime de lucruri neverosimile despre univers, acestea nu sunt genul acela de lucruri care au aprins rugurile Inchiziției. Probabil crezi că Inchiziția a fost o pervertire a „adevărului” spirit al creștinismului. Poate că a fost. Problema însă constă în aceea că învățăturile Bibliei sunt atât de încâlcite și se contrazic atât de tare, încât le-au oferit posibilitatea creștinilor să ardă de vii eretici într-o veselie timp de mai bine de cinci secole. Le-au oferit chiar posibilitatea celor mai venerați patriarhi ai Bisericii, precum Sf. Augustin de Hipona și Sf. Toma d’Aquino, să ajungă la concluzia că ereticii ar trebui torturați (Sf. Augustin)³ sau uciși numai-decât (Sf. Toma d’Aquino)⁴. Martin Luther și Jean Calvin au susținut uciderea în masă a ereticilor, necredincioșilor, evreilor și vrăjitoarelor.⁵ Desigur, ești liber să interpretezi Biblia în mod diferit – deși, nu e uimitor că tu ai reușit să discerni adevăratele învățături ale creștinismului, pe când cei mai influenți gânditori din istoria credinței tale n-au putut s-o facă? Fără îndoială, numeroși creștini cred că un om inofensiv precum Martin Luther King Jr. este cel mai bun exponent al religiei sale. Dar acest lucru ridică o problemă serioasă, fiindcă, pentru a deveni asemenea lui